

BIBLIAI TÁJAK – EMBEREK

Hershel Shanks

Jeremiás írnokának ujjlenyomata

Miért nyomozunk Mózes és Jézus lábnyomai után?
Miért keressük a helyeket, ahol ők éltek?

Sok régész és tudós halkán – vagy nem olyan halkán –
lenézi az ilyen érdeklődést.

Én ugyan nem tudom megmagyarázni, miért, de mint
tényt beismerem.

Éppen így elragad Bárúknak, az írnoknak, Jeremiás pró-
féta barátjának és bizalmasának ujjlenyomata. Jeremiás köny-
véből derül ki, hogy Bárúk, Nérijjá fia másolta le a próféta

szavait, megörökítve őket az örökkévalóságnak (lásd Jer
32,13; 43,1–7; illetve a 36. és 45. fejezetek).

Bárúk ujjlenyomatát egy ismert gyűjtő, *Shlomo
Moussaieff* birtokolja, egy izraeli, aki Londonban élt 30 évig,
és akinek ékszerüzlete van a London Hiltonban.¹ (Kicsit
kényelmetlenül is érint ez. Bárúk ujjlenyomatának múzeum-
ban lenne a helye. Egy nap talán úgy is lesz.)

Azt, hogy Moussaieff birtokolja Bárúk ujjlenyomatát,
egy könyvből tudtam meg, amit Izraelben egy magánnyomdá-

ban nyomtak, *Forty new ancient
west semitic inscriptions* címen.
A sajtóságon tudományos
könyvet egy másik gyűjtő és
kereskedő, önjelölt régész,
Robert Deutsch adta ki. Deutsch
két üzletet működtet Tel
Avivban: a régi Jaffában és a Dan
Hotelben, amit ő The
Archaeological Centernek nevez.
Deutsch együtt írta a könyvet
Michael Heltzer professzorral, a
héber Biblia kutatójával és ősi
nyelvek szakértőjével a Haifai
Egyetemen. Szokatlan módon
egyik író sincs megnevezve a
könyvben.

A könyv 40 feliratos erek-
lyét mutat be, melyek izraeli és
európai magángyűjtők kezében
vannak (kivéve egyet, amely a
Tel Aviv-i múzeumban található).
Ezek egyikén halványan látható
Bárúk ujjlenyomata.

Tudunk már egy másik
rendkívüli Bárúk-ereklyéről, egy

Agyaggyúradékba nyomták a lezárt irattekercset hitelesítő pecsétgyúra-
dék megörökítette készítőjének ujjlenyomatát is

¹ The Hoshea seal and mounting on
the cover of the November,
December, 1995 BAR also belong
to Moussaieff.

Az újlenyomatot hordozó pecsétlenyomat agyaggyűrűdéka

bulláról vagy anyagröggről, melybe az írnok pecsétjét nyomták.² A pecséten ez áll három sorban héber betűkkel: „az írnok, Nérijjáhu fia Berekjáhu tulajdona”.

Berekjáhu a Bárúk teljes eredeti formája, mely áldottat jelent. A -jáhu toldalék a Jahve egy formája, az izraelita szóhasználatban Isten személyes neve. A név jelentése tehát „Jahve által áldott”. Bárúk apjának, Nérijjáhunak, akit a Bibliában Nérijjának neveznek, ugyanilyen toldalék van a nevében. Ezeket a gyakori toldalékokat a Bibliában gyakran elhagyták.

Az első bullát mostanra a jeruzsálemi Israel Museumban állították ki, ahol mindenki láthatja.

Moussaieff, amint ez a könyvből is kiderül, egy másik bullát birtokol, ugyanezzel a pecsétlenyomattal, kiválóan tartósított állapotban. Az írás három sorát kettős vonal választja

el, és az egészet kettős keret veszi körül. A bulla hátoldalán láthatóak a dokumentumon a papirusz rostjainak lenyomatai, melyeket valamikor összekötöztek, majd lezárták ezzel az agyagröggről, melybe belenyomták a feladó pecsétjét.

Mivel mindkét bullát ugyanazzal a pecséttel pecsételték le, szinte teljesen egyformák, kivéve egy különbséget: Moussaieff bullája tartalmaz egy újlenyomatot a peremén, feltehetőleg az írnökét, aki írta és lezárta a dokumentumot, amihez csatolta. Ez lehet tehát Bárúk újlenyomata.

² Lásd Tsvi Schneider, “Six Biblical Signatures,” *BAR*, July/August 1991; Hershel Shanks, “Jeremiah’s Scribe and Confidant Speaks from a Hoard of Clay Bullae,” *BAR*, September/October 1987.

„Az írónoknak, Berekjáhunak, Nérijjáhu fiának a tulajdona” – írja a két bulla (egyik, melynek rajza fent, a másik, melynek rajza jobbra fent és lent található). Ez egy agyagrög, az amanuenzisznak (az írónoknak), Jeremiás próféta barátjának és bizalmasának pecsétlenyomatával. A bullán szereplő héber névben megtalálható a -jáhu toldalék, mely a Jahve egy formája, ami Isten személyes neve. A Bibliában szerepel az írónk nevének rövidített, toldalék nélküli változata is. Mikor Isten elmondta Jeremiásnak, hogy Júdát katasztrófák fogják súlytani, ha nem tér meg gonosz útjairól, „előhívá Jeremiás Bárukot, a Néria fiát, és megírá Báruk a Jeremiás szája után a könyvbe mindama szókat, a melyeket az Úr szólott vala néki” (Jer 36,3–4). [Károli]

A Kr. e.-i késő 7. vagy 6. századból származhat mindkét bulla, és szemmel láthatólag ugyanazzal a pecsétel vannak ellátva – de csak a bal oldali (az újság címlapján is szereplő) hordoz magán egy figyelemre méltó részletet: egy emberi ujjlenyomatot – feltehetőleg Jeremiás írónkéét –, amely halványan a bal felső peremén látható. Míg a közönség szabadon megtekintheti a jobb oldalit kiállítva az Israel Museumban, csak mostanság derült fény arra, amelyiken Báruk ujjlenyomata van, egy nemrég kiadott könyvben, mely negyven magángyűjtő kezében levő héber, arámi és föníciai feliratot emel ki

Van valami különösen megrendítő ebben a fontos bibliai személyhez fűződő bensőséges kapcsolatban. Reménykedjünk benne, hogy egy nap majd mindez nyilvánosságra kerül.

Egy másik bulla az Azarjáhu nevet viseli, akit a „börtön kapuőreként” nevez meg. A börtön kifejezés kétszer jelenik meg a Bibliában, de messze ez a legelső alkalom, hogy a börtön kapuőret is megnevezik egy héber írásos forrásban.

A tényleges pecsétek (azaz nem a bullák, illetve a pecsétlenyomatok) egyike „Aszjáhuhoz, a király szolgájához” tartozott. A „király szolgája” titulus az ősi Izrael és Júda egyik magas rangú köztisztviselőjét jelölhette. Elképzelhető, hogy ezt az Aszjáhut bibliai személyként is tudjuk azonosítani. A pecsét maga paleográfaiilag (a betűk alakja és formája alapján) a Kr. e. 7. századból származik, és könnyen illeszkedik a század második felébe. Ez idő tájt Jósiás, Júda királya egy vallásos reformot intézményesített, mely a jeruzsálemi templomba központosította az istentiszteletet, és ehhez kötődően a templomot magát is megjavította. A templom felújítása közben találtak egy tekercset, amiről a tudósok cím nélkül is egyetértésben megállapították, hogy az a Deuteronomium (lásd 2Kir 22 és 2Kron 34). Jósiás több papját, szolgáját is utasította, hogy vizsgálják meg a tekercset. A papok egyike volt Aszjá (Aszjáhu), aki lehet, hogy egyben a hetedik századi

pecsét tulajdonosa is, mely tulajdonosát a „király szolgájaként” nevezi meg. Ahogyan a szerzők rámutatnak, Júda kis méretű királyság volt, és a magas rangú hivatalnokok száma sem volt nagy. Továbbá magas rangú hivatalnokok számos egyéb pecsétjét és bulláját találták meg ebből az időből, melyek közül néhány olyan személyeket is említ, akik kapcsolatba hozhatók a Deuteronomiumnak gondolt tekercssel, ez pedig valószínűvé teszi, hogy a pecséten szereplő Aszjáhu megegyezik a Bibliában szereplő Aszjával.

A vágatózó ló

Az Aszjáhu-pecsét azért is érdekes, mert egy ló képe van rajta. Ebben az időszakban sok pecsét anikonikus (nem képi) volt, ez itt egy kivétel. Azonban az, hogy egy lovat véstek bele, nem meglepő; a lovat Jahveh imádatával hozták kapcsolatba.³

Háromdimenziós lovakat a templom előtt is elhelyeztek: Jósiás reformjainak keretében „eltávolította az Úr házának a

³ See J. Glen Taylor, „Was Yahweh Worshipped as the Sun?” *BAR*, May/June 1994.

bejáratától a lovakat, amelyeket Júda királyai a nap tiszteletére állítottak oda...” (2Kir 23,11).

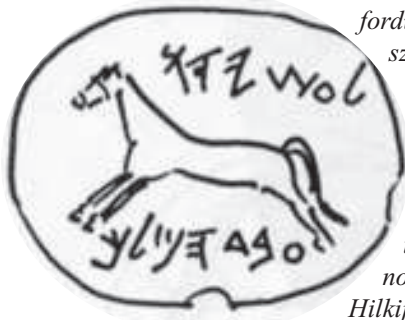
A könyv egy másik részét a feliratos bronzsúlyoknak szentelték. Általában a sékel (és egyéb) súlyokat hieratikus (papi) egyiptomi jelekkel feliratozták.⁴

Azonban egy domború (kupolás, boltozatos) bronzsúlyon, mely szintén Moussaieff tulajdonában van, a „sével” felirat olvasható, héberül. Ez az első alkalom, hogy héber szót találtak egy domború súlyon. Ez a sékelsúly 0,57 unciát (16,3 gramm) nyom, jóval többet, mint az átlagos sékel (0,4 uncia, 11,33 gramm).

amit a szerzők italáldozatnak fordítanak, a *nese*k, ami gyakran jelenik meg a Bibliában (így a Pentateuchusz minden könyvében is), és több változat szerint fordították ital-

Egy vágató ló képe és a héber felirat, „Aszjáahunak, a király szolgájának tulajdona” díszíti ez a vöröses mészkő pecsétet, mely körülbelül fél inch (kb. 1,27 cm) méretű, és a Kr. e. 7 századból származik.

Aszjááh, az Aszjááhu rövidebb formája sokszor fordul elő a Bibliában, és kétszer is a „király szolgája” titulussal összekötve, mely egy magas rangú köztisztviselőt jelez (2Kir 22,13; 2Krn 34,20). Talán a pecsét tulajdonosa is ez az Aszjááh, a király szolgája, akit Jósias király küldött Kr. e. 622-ben a templomhoz, hogy vizsgálja meg a törvénytékercset – amit a mai tudósok Deuteronomium könyvéként azonosítottak –, melyet Hilkijjá főpap fedezett fel.

Ironikus, hogy Jósias betiltotta a ló szimbólumként való használatát vallási reformjai során: „...eltávolította az Úr házában a bejáratától a lovakat, amelyeket Júda királyai a nap tiszteletére állítottak oda.” (2Kir 23,11)

Egy másik érdekes felirat egy boroskancsón található, ami (a héber betűk, illetve maga az edény alakja és formája alapján) a Kr. e. 8–7. századból származik. Ez azonban nem közönséges boroskancsó. Kultikus italáldozatoknál használták.

A felirat így olvasható: „Mattanjáhu tulajdona (ismét a -jáhu toldalék), italáldozati bor, (egy) negyed.” A héber szó,

A héber sékel szó ível át ennek a korai Kr. e. 8. századi bronzsúlynak a tetején, melyet ezüst mérésére használtak. Ez a héber szó legkorábbi ismert megjelenése a domború súlyon, a sékelt író egyiptomi hieratikus (papi) jelek helyén. 0,57 unciával jelentősen nagyobb tömegű, mint az átlagos, 0,4 unciás sékelsúly

áldozatra (NJPS, NAB, NJB) vagy „italfelajánlásra” (NRSV, REB).

Más felfedezéseket Kyle McCarter részletez egy cikkében. A szerző és munkatársa által írt rövid bevezető szerint „iszonyú mennyiségű epigráfias (feliratos) anyag került felszínre szerencsés kutatások és építkezések alkalmával, de illegális ásatásokkor is.” Egyes felfedezéseket feltehetőleg a legális ásatások egyes munkásai loptak el. De helyesen mondják, hogy „a magángyűjteményekben leledző, fontos epigráfiai anyagok számára, melyeknek eredete ismeretlen, néha kritikus lenne a nyilvánosságra hozatal, hogy jobban megérthessük a múltat. Az epigráfias felfedezések igazi értéke nem magában a tárgyban van, hanem nyilvánosságra hozatalukban rejlik.”

Sok tudós vitatja majd a szerzők azon állítását, mely szerint „a tárgyak egzakt kontextusa és helye kimondottan kevés jelentőséggel bír”. Mindenesetre, ahogy ők is mondják, az itt publikált tárgyak „tele vannak információval”.

Biblical Archeology Review;
1996. március/április
Ford. Lukács Dániel

⁴ Examples may be seen in Rudolph Cohen, „Did I Excavate Kadesh-Barnea?” *BAR*, May/June 1981.